

دانشگاه علامه طباطبائی

دانشکده حقوق و علوم سیاسی

موضوع پایان نامه

جایگاه قومیت در امنیت ملی عراق (۲۰۰۳ تا ۲۰۱۱)

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر علی آدمی

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر مجید عباسی اشلقی

نگارش:

زهرا تقوی

پایان نامه جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد رشته مطالعات منطقه خاورمیانه

سال تحصیلی:

۱۳۹۱-۹۲

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تقدیم بہ:

روح بلند «قمر بزرگ» کہ در دوران حیاتش چون شمع سوخت و روشنی بخش زندگی بود.

و تقدیم بہ

پدرم بہ استواری کوه؛

مادرم بہ زلالی چشمہ؛

بہم سرم بہ صمیمیت باران؛

و ہمہ کسانی کہ بر آستان کران سنگ انسانیت سرفرودمی آورند و انسان را با ہمہ تفاوت ہایش ارج می نهند.

تقدیر و تشکر می‌کنم:

از استاد راهنما، جناب آقای دکتر علی آدمی

استاد مشاور، جناب آقای دکتر مجید اسلشی عباسی

و استاد داور، جناب آقای دکتر نورمحمدی

و همه بزرگوارانی که در مسیر خدمت به پدیده‌های نظام هستی خاصه انسان هارنج و مشکلات تعیینی و تحول رابه جان

خریدند.

سرآغاز

منطقه خاورمیانه، در طول تاریخ مدرن خود، همواره شاهد تحولات و دگرگونی‌هایی بوده که امنیت و سیاست در سطح بین‌المللی را به شدت متاثر کرده است. در دوره پس از جنگ سرد نیز تحولات مهمی در این منطقه رخ داده که بر ساختار قدرت و امنیت در سطح خاورمیانه تأثیری جدی داشته است. در این میان، اشغال عراق از سوی آمریکا در سال ۲۰۰۳، سرنگونی صدام حسین و تغییر رژیم در این کشور را می‌توان یکی از مهم‌ترین رویدادها تلقی کرد.

عراق پس از صدام واجد مشخصه‌ها و تحولاتی است که تغییر در ساختار قدرت و هویت آنها باعث دگرگونی‌هایی در ژئوپولیتیک منطقه و رویکردهای بازیگران داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی نیز شده است. آغاز شکل‌گیری دولت-ملت‌سازی دموکراتیک در عراق و در نتیجه مشارکت فزاینده گروه‌های شیعی و کرد در ساختار قدرت، به رغم محرومیت نسبی آنها از مشارکت در این ساختار طی دهه‌های گذشته، به ایجاد شرایط و تحولات نوینی در این کشور منجر شده است، که پیامدهای داخلی و ابعاد منطقه‌ای به دنبال داشته است. تحولات و مسائل عراق پس از صدام با عوامل و مولفه‌های تاریخی، اجتماعی، سیاسی و امنیتی مربوط به این کشور و همچنین ساختار قدرت و امنیت در سطح منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای در ارتباط است. شاید بتوان گفت یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های عراق جدید را تأثیر گذاری و نقش‌آفرینی طیف وسیعی از گروه‌های داخلی، بازیگران منطقه‌ای و قدرتهای فرامنطقه‌ای در روند تحولات سیاسی-امنیتی و اقتصادی این کشور تلقی کرد.

فهرست

فصل اول: کلیات

۲.....	بیان مسئله.....
۳.....	اهمیت و ضرورت
۴.....	سؤال
۴.....	فرضیه تحقیق
۴.....	سوالهای فرعی
۵.....	فرضیه های فرعی
۵.....	تعریف مفاهیم و واژگان اختصاصی طرح
۵.....	قومیت.....
۸.....	امنیت ملی
۱۰.....	روش تحقیق.....
۱۰.....	مشکلات و موانع احتمالی تحقیق
۱۰.....	سابقه پژوهش
۱۱.....	سازماندهی تحقیق.....
۱۳.....	پی نوشت (فصل اول).....

فصل دوم : چارچوب تئوریک

۱۶.....	مقدمه
۱۷.....	رهیافت های نظری مربوط به امنیت ملی.....
۱۸.....	الف- رهیافت رئالیستی

- ۲۰..... (ب) رهیافت لیبرالی
- ۲۱..... (ج) رهیافت ترکیبی (جامع)
- ۲۳..... تهدیدهای مربوط به امنیت ملی
- ۲۴..... قومیت و امنیت ملی
- ۲۵..... تعریف قومیت
- ۲۷..... دیدگاه های نظری مبحث قومیت.....
- ۲۷..... الف: قومیت پدیده ای کهن یا ابزاری؟
- ۳۰..... ب: چگونگی سیاسی شدن قومیت.....
- ۳۰..... نظریه های بسیج قومی.....
- ۳۰..... نظریه رقابت بر سر منابع.....
- ۳۱..... نظریه انتخاب حسابگرانه (عقلانی)
- ۳۲..... نظریه رفتار نخبگان.....
- ۳۲..... کثرت گرایی فرهنگی.....
- ۳۲..... ابعاد منازعات قومی.....
- ۳۳..... عوامل شکل گیری ناسیونالیسم قومی.....
- ۳۵..... قومیت و ناسیونالیسم قومی در مطالعات امنیت ملی.....
- ۳۶..... گروه های قومی - مذهبی و امنیت ملی عراق.....
- ۴۰..... جمع بندی.....
- ۴۲..... پی نوشت فصل دوم.....

فصل سوم : تجربه تاریخی و واگرایی و منازعه میان قومیت ها

- ۴۶..... مقدمه.....

۴۸.....	ساختار جامعه شناسی سیاسی عراق
۵۱.....	شکاف مذهبی: شیعه- سنی
۵۴.....	شکاف قومی: عرب-کرد
۵۶.....	تجربه تاریخی و منازعه میان قومیت ها و دولت مرکزی
۵۷.....	شیعیان : انقلاب ۱۹۲۰(ثوره العشرین)
۵۹.....	حکومت قاسم و باز شدن فضای سیاسی
۶۰.....	سلطه حزب بعث در عراق و تبعیض مذهبی و سیاسی
۶۳.....	انتفاضه شعبانیه تا سرنگونی رژیم بعثی(۲۰۰۳-۱۹۹۱)
۶۴.....	شیعیان عراق پس از سقوط صدام
۶۸.....	گروه های معارض شیعی
۶۸.....	جماعه العلماء
۶۹.....	حزب الدعوه
۷۲.....	سازمان عمل اسلامی
۷۳.....	جند الامام
۷۴.....	جنبش صدر
۷۶.....	روند منازعات کردها:
۷۶.....	روند تکوین ناسیونالیسم کرد
۷۷.....	گرایش گریز از مرکز در کردها
۸۰.....	کردها پس از حمله آمریکا در ۲۰۰۳
۸۳.....	اختلافات محلی و ملی کرد با دولت عراق
۸۶.....	اعراب سنی: دوران سلطه

اعراب سنی پس از سقوط صدام ۹۰

جمع بندی ۹۵

پی نوشت فصل سوم ۹۸

فصل چهارم : جایگاه قومیت در ساختار سیاسی و قانون اساسی

مقدمه ۱۰۸

ساختار حکومت و سیاست ۱۰۹

الف- نهاد ریاست جمهوری ۱۰۹

ب) نهاد پارلمان ۱۱۴

انتخابات عراق و روندهای آن ۱۱۷

نگاهی به انتخابات ۲۰۰۵ ۱۱۷

انتخابات شوراهای استانی ۲۰۰۹ ۱۱۹

نتایج و ویژگی های انتخابات شوراهای استانی و تغییر آرایش بازیگران سیاسی ۱۱۹

انتخابات پارلمانی ۲۰۱۰ ۱۲۲

ویژگی های انتخابات پارلمانی ۲۰۱۰ ۱۲۴

ج- قانون اساسی ۱۲۶

نقش اقوام در تدوین قانون اساسی دائمی عراق ۱۲۶

اختلافات و ابهامات موجود در قانون اساسی ۱۲۷

فدرالیسم ۱۲۸

اسلام ۱۳۰

تقسیم درآمدهای نفت ۱۳۱

حزب بعث ۱۳۱

۱۳۲ هویت و زبان
۱۳۲ کرکوک
۱۳۴ جریان های سیاسی - مذهبی در عراق
۱۳۴ الف) جریانهای شیعی
۱۳۴ ۱- جریان صدر
۱۳۶ ۲- جریان معتدل
۱۳۷ ۳- جریان لائیک
۱۳۸ ب) جریان های کرد
۱۳۹ ۱) جریان های سنتی - قومی کردی
۱۳۹ ۲) نیروهای چپ گرای سوسیالیست کردی
۱۴۰ ۳- نیروهای اسلام برای کرد
۱۴۱ ج) جریان سنی
۱۴۲ ۱) جریان معتدل
۱۴۲ ۲) جریان سلفی تکفیری
۱۴۲ ۳) جریان بعثی
۱۴۲ نهاد های جدید در عراق
۱۴۳ شورای حکومتی
۱۴۴ اعضای شیعه شورای حکومتی
۱۴۵ اعضای سنی شورای حکومتی
۱۴۵ اعضای کرد شورای حکومتی
۱۴۵ دولت موقت

۱۴۶.....	دولت انتقالی
۱۴۷.....	دولت دائمی عراق
۱۴۸.....	رفراندوم قانون اساسی عراق
۱۴۸.....	جریانهای سیاسی در فرایند شکل گیری دولت دائمی در عراق
۱۴۹.....	جریانهای شیعی و دولت دائمی عراق
۱۵۱.....	جریانهای کرد و دولت دائمی عراق
۱۵۵.....	جریان سنی و دولت دائمی عراق
۱۶۰.....	جمع بندی
۱۶۲.....	پی نوشت فصل چهارم

فصل پنجم : روند دولت-ملت سازی در عراق

۱۷۲.....	مقدمه
۱۷۳.....	الگوهای ملت سازی
۱۷۳.....	الف) الگوی یکپارچه سازی داوطلبانه یا غیر اجباری
۱۷۳.....	ب) الگوی ملت سازی تحمیلی یا ادغام اجباری
۱۷۳.....	رابطه دولت و ملت
۱۷۶.....	روند دولت سازی در عراق
۱۸۳.....	چالش های دولت جدید در عراق
۱۸۵.....	۱-چالش های سیاسی
۱۸۶.....	۲-چالش های امنیتی
۱۸۷.....	۳-چالش های اقتصادی
۱۸۸.....	اقدامات دولت در راستای مقابله با چالش های دولت-ملت سازی در عراق

۱۸۹	ابعاد و ویژگی های دولت ملت سازی در عراق جدید
۱۸۹	۱- دگرگونی در ساختار قدرت و امنیت
۱۹۰	۲- گسترش تعارضات و اختلافات گروه های اجتماعی
۱۹۱	۳- منافع و ملاحظات بازیگران خارجی
۱۹۳	موانع دولت سازی و ملت سازی در عراق
۱۹۳	۱- فقدان هویت ملی منسجم و فراگیر
۱۹۳	۲- تضاد میان دموکراسی سازی و امنیت سازی
۱۹۴	۳- فقدان سابقه تاریخی
۱۹۵	۴- ناهمگونی نظام سیاسی فعلی با واقعیات ساختاری کشور
۱۹۵	۵- چالش های منطقه ای و فرا منطقه ای
۱۹۶	الگوهای دولت ملت سازی در عراق
۱۹۶	الف: تک فرهنگی
۲۰۱	ب: دموکراتیک
۲۰۳	الف. دموکراسی توافقی
۲۰۴	ب. دموکراسی اکثریت
۲۰۵	۱. تکثر و چندپارگی در جوامع
۲۰۶	۲- عنصر اقتصادی
۲۰۷	۳- شکل و ساختار دولت ها
۲۰۷	۴- خرید تسلیحات
۲۰۹	جمع بندی
۲۱۱	پینوشت فصل پنجم

فصل ششم : تاثیر سیاست گذاری متغیرهای خارجی بر منازعات قومی و مذهبی در عراق

مقدمه.....	۲۱۸
متغیر های خارجی تاثیر گذار بر منازعات قومی – مذهبی در عراق.....	۲۱۹
قدرت های فرا منطقه ای	۲۲۰
آمریکا و مسئله عراق.....	۲۲۰
سیاست خارجی امریکا در قبال عراق از مهار تا براندازی (تغییر رژیم)	۲۲۳
ثبات سازی پس از جنگ و برنامه پنج مرحله ای بوش.....	۲۲۴
آمریکا و گروه های قومی	۲۲۶
اعراب سنی : تغییر رویکرد تقابلی به تعاملی.....	۲۲۶
آمریکا و شیعیان	۲۲۷
سیاست خارجی امریکا و در قبال کردستان عراق	۲۲۹
اسرائیل : فرصت های پیش رو	۲۳۰
اسرائیل و کردهای شمال عراق : ارتباط تاریخی	۲۳۲
۱-نامن کردن کشورهای منطقه.....	۲۳۳
۲- تقسیم عراق	۲۳۳
۳- کنترل جریانات ایدئولوژیک موجود در خاورمیانه.....	۲۳۴
۴-نفت	۲۳۴
بازیگران منطقه ای.....	۲۳۴
سیاست خارجی ایران در قبال عراق پس از صدام.....	۲۳۴
ایران و گروه های شیعی	۲۳۷
ترکیه و عراق پس از صدام.....	۲۳۹

۲۴۲	نبرد بی پایان: ترکیه و کردهای عراق
۲۴۵	دلایل تغییر رویکرد ترکیه به شمال عراق
۲۴۵	۱. جایگاه داخلی حزب عدالت و توسعه (AKP)
۲۴۵	۲. چالش با اسرائیل
۲۴۵	۳. سیاست یک بام، دو هوای آمریکا در مسئله کردها
۲۴۶	۴. سیاست تنش صفر با همسایگان
۲۴۸	عربستان و استقرار جمهوری فدرال در عراق
۲۵۲	نگرانی های عربستان از تحولات عراق جدید
۲۵۲	الف- افول اعراب سنی در عراق
۲۵۲	ب- تاثیر پذیری شیعیان عربستانی از تحولات عراق
۲۵۳	ج- برقراری نظام دموکرات
۲۵۳	د- قدرت گیری منطقه ای ایران
۲۵۶	جمع بندی
۲۵۸	پی نوشت فصل ششم
۲۶۶	نتیجه گیری
۲۶۹	منابع

فصل اول:

کلیات

بیان مساله:

جامعه عراق از آغاز شکل گیری و شروع تحت‌الحمایگی انگلستان در سال ۱۹۲۰، جامعه ناهمگون و پرتنشی بوده است. عراق از نظر گروه‌های قومی - فرقه‌ای کشوری متکثر و دارای شکاف‌های اجتماعی چندگانه است. رژیم بعث سعی کرد در راستای سیاست همگون سازی با استفاده از ابزارهای دولتی و اجبار به تضعیف عناصر فرهنگی و قومی - مذهبی شیعی و کرد بپردازد و فرهنگ عربی - سنی را به عنوان تنها فرهنگ و هویت جامعه عراق جایگزین کند. اما این سیاست تنها به تشدید شکاف‌های قومی - فرقه‌ای و اختلافات بیشتر بین گروه‌های اجتماعی انجامید.

تحولات پس از فروپاشی رژیم صدام و روند دولت - ملت سازی دموکراتیک، تکثرگرا و مبتنی بر فدرالیسم، تعاملات و رویکرد گروه‌های قومی - فرقه‌ای عراق را وارد مرحله‌ای جدید کرد. از آنجا که اختلافات و شکاف‌های اجتماعی عراق از زمان شکل‌گیری این کشور تحت کنترل ابزارهای اجبارآمیز دولت مرکزی کمتر امکان ظهور و بروز یافته بود، فضای جدید تضادها و اختلافات گروه‌های مختلف را در عرصه‌های اجتماعی و سیاسی آشکار ساخت. که در بسیاری مواقع در قالب منازعات خشونت آمیز قومی - فرقه‌ای بروز پیدا می‌کرد.

پس از حمله آمریکا به عراق در سال ۲۰۰۳، موضوع امنیت به مساله اصلی جامعه عراق تبدیل شده است و دغدغه‌ای جدی برای آن کشور و بسیاری از کشورهای منطقه شده است. منافع بعضاً متعارض گروه‌های داخلی و دخالت بازیگران مختلف داخلی و خارجی در موضوع امنیت عراق، باعث شده است تا این کشور در طول سالهای گذشته، شاهد ناامنی و تنازع قومی گسترده باشد. کشور عراق در یک دوره گذار سیر می‌کند دوره‌ای که گروه‌های مختلف سیاسی از مذاهب و قومیت‌های مختلف هر یک با توجه به وزن سیاسی و جایگاه و پایگاه مردمی شان خواهان در دست گرفتن شریان اصلی قدرت در دستان خود هستند این امر باعث شده تا در کنار فقدان اجماع گروه‌ها بر سر یک هویت ملی یکپارچه و فراگیر، ابعاد واگرایان و منازعه‌آمیز را در این کشور تشدید کند.

پس از سقوط صدام و آغاز شکل‌گیری دولت ملت سازی مدرن و دموکراتیک در عراق و به دنبال آن مشارکت گروه‌های شیعی و کرد در ساختار قدرت، به رغم محرومیت نسبی آنها از مشارکت طی دهه‌های گذشته، به ایجاد فضای جدید در این کشور منجر شده است که از یکطرف جریاناتی از آنان به دنبال بازسازی هویت ملی جدیدی در عراق فدرالیستی هستند و از طرف دیگر با توجه به برداشته شدن دستگاه کنترل و سرکوب رژیم قبلی و ضعف حکومت مرکزی جدید این کشور فرصتی استثنائی

برای نیروها و جریانات گریز از مرکز برای خودمختاریها و تجزیه عراق چه در بین کردها بطور آشکارتر و چه در بین شیعیان (بصره) بطور محدودتر ایجاد شده است.

شرایط اجتماعی و قومی عراق سبب شده تا صاحب نظران در نظریات خود بیشتر بر اقوام تاکید کنند زیرا در این قبیل کشورها، اقوام منشا تحولات سیاسی و اجتماعی بودند و در مواجهه با تنگناهای درونی و بیرونی نظام سیاسی و پیدایی مشکلات پیش روی حکومت سهم تعیین کننده ای دارند . بنابراین یکی از شاخصه های مخل امنیت ملی به جهت پراکندگی جمعیتی کشور پدیده قومیت می باشد و هرگونه تاثیر گذاری و تاثیر پذیری بر آن، ب ر امنیت ملی عراق موثر است . قومیت یکی از شاخص های عمده در شناخت ظرفیت طبیعی کشورها برای نیل به ثبات و دوری از خشونت به حساب می آید. امنیت کشورها در دهه آینده بدون توجه به این بعد رقم نخواهد خورد. با همه این تفاسیر یکی از مهم ترین مولفه های تاثیر گذار در ناامنی جامعه عراق، از فردای سقوط نظام سیاسی صدام حسین تاکنون، وجود کشمکش ها و منازعات گروه های قومی – مذهبی است. قومیت، عنصری مهم در ارزیابی و طراحی سیاست های امنیت ملی برای عراق به شمار می آید.

با توجه به آنچه گفته شد برخی تحلیلگران معتقدند که محیط امنیتی در عراق در حال بهبود است و در مقابل عده ای استدلال می کنند با توجه به تعدد بازیگران داخلی و خارجی تاثیر گذار در مسائل امنیتی عراق، این کشور روزهای پر تنش و ناامنی را سپری خواهد کرد . بنای اینکه به فهم صحیحی از امنیت ملی در این کشور برسیم به مولفه های تاثیر گذار بر امنیت ملی عراق یعنی نقش و جایگاه گروه های قومی و مذهبی در مسائل امنیت ملی عراق می پردازیم . که در این تحقیق مولفه های داخلی مهم تر به نظر می رسد . سوالی که در این جا مطرح می شود این است که ترکیب گروه های قومی – مذهبی چه تاثیری بر امنیت ملی عراق از سال ۲۰۰۳ تا سال ۲۰۱۱ داشته است؟ و متغیر های تاثیر گذار بر رابطه قومیت و امنیت ملی عراق چیست؟

اهمیت و ضرورت تحقیق:

بحران عراق که با حمله امریکا به این کشور در سال ۲۰۰۳ و فروپاشی رژیم بعثی صدام آغاز شد، یکی از مهم ترین تحولات منطقه در خاورمیانه در ابتدای قرن بیست و یکم محسوب می شود بنابراین ثبات و امنیت سازی در عراق بعد از ۲۰۰۳ از ابعاد مختلف داخلی ، منطقه ای ، و بین المللی از چندین منظر دارای اهمیت و بررسی است :

۱ - اینکه عراق از منظر جامعه شناختی با بافت اجتماعی موزاییکی و شکاف های متعدد قومی و فرقه ای از قابلیت های بالایی برای انتقال تنش های اجتماعی و ناامنی ها و بی ثباتی ها به سراسر منطقه برخوردار است؛

۲ - تحولات درونی عراق با منافع و برداشت های طیف وسیعی از بازیگران منطقه ای از جمله ایران، کشورهای عربی و ترکیه پیوند خورده است و مناقشات و درگیریهای داخلی این کشور می تواند موجب تشدید اختلافات در سطح منطقه ای شود.

۳- امنیت سازی در عراق و موفقیت و عدم موفقیت آن با منافع و اعتبار جهانی یکی از قدرت های جهانی یعنی ایالات متحده در ارتباط و از این منظر امنیت عراق پیامدهای عمده ای برای سیاست و امنیت بین المللی در پی خواهد داشت؛^۱

براین اساس وضعیت امنیتی عراق و تحولات آن به دلیل پیامد های داخلی و منطقه ای و جهانی آن، برای بسیاری از دولت های منطقه ای و فرامنطقه ای و همچنین کارشناسان و تحلیل گران مسائل حوزه خاورمیانه با اهمیت تلقی می شود.

سؤال تحقیق:

تنوع قومی چه تاثیری بر امنیت ملی عراق از سال ۲۰۰۳ تا ۲۰۱۱ داشته است؟

فرضیه تحقیق:

با توجه به فرآیند ناقص دولت- ملت سازی، و تعیین سقف و سهم محدود و نفوذ قدرت های خارجی و تجربه تاریخی منازعه و واگرایی میان آنها، تنوع قومی باعث تضعیف امنیت ملی این کشور شده است.

سوالات فرعی:

- ۱- منازعات تاریخی اقوام با دولت مرکزی چه تاثیری بر امنیت ملی عراق گذاشته است؟
- ۲- تعیین سقف و سهم محدود برای اقلیت های مختلف چه تاثیر سوئی بر امنیت ملی عراق گذاشته است؟
- ۳- فرآیند ناقص دولت ملت سازی چه تاثیری بر بی ثباتی و خشونت های قومی مذهبی در این کشور پس از سقوط صدام داشته است؟

۴- نفوذ قدرت های منطقه ای و فرامنطقه ای چه تاثیری بر مساله قومیت در امنیت ملی داشته است؟

فرضیه های فرعی:

فرضیه ۱- روند تاریخی منازعه میان اقوام و اقوام با دولت مرکزی، بلعث سهم خواهی بیشتر آنها پس از ۲۰۰۳، و پیچیده تر شدن اوضاع امنیتی گردیده است.

فرضیه ۲- سهم ناعادلانه و نامساوات طلبانه اقلیتها در ساختار سیاسی قانون اساسی بویژه دوران بعث و بعد از آن، بلعث سهم خواهی بعضی گروه ها و تعارض و کشمکش بین آنها و به دنبال آن نا امنی هایی در عراق شده است.

فرضیه ۳- فرآیند تاریخی ملت سازی تحمیلی و الیگارشیک در عراق از دهه ۱۹۲۰ به این سو به شکل گیری دولت بی ریشه و اقتدارگرا و عدم هویت فراگیر انجامید و به دنبال آن فرایند ناقص دولت ملت سازی مدرن و ملت سازی دستوری و آمرانه ملی گرایان بعثی، چالش های قومی و مذهبی را باز تولید می کند و معادلات امنیتی را به هم می ریزد.

فرضیه ۴- هم جواری و هم مرزی با همسایگان و سیاست گذاری قدرتها با هدف بهره برداری از واگرائی های موجود، منازعات قومی را افزایش می دهد و زمینه ناامنی را ایجاد می دهد.

تعریف مفاهیم و واژگان اختصاصی طرح:

قومیت:

از نظر تبار شناسی واژگان قومیت بر گفته از کلمه یونان **Ethnikos** و آن نیز از ریشه **ethnos** است که در شکل امروزی توصیف کننده گروهی است که تا حدی دارای همبستگی است و از مردمانی تشکیل یافته که به ریشه و منافع مشترک خویش آگاه هستند^۲

اصطلاح قومیت به گروهی اشاره دارد که با ویژگیهای بنیادی از قبیل زبان، آداب و رسوم، مذهب و میراث تاریخی، از سایر گروههای اجتماعی که دارای پیوستگی و همبستگی نژادی هستند، متمایزند تعاریف متفاوتی از قوم ارائه شده است. که در زیر به آنها اشاره می کنیم:

- گروهی از مردم که دارای ویژگی های تاریخی، نژادی، و زبانی یکسان هستند.^۳

- قوم صفتی است که توصیف کننده ویژگی های خاص می باشد که هر گروه از مردم دارای مجموعه ای از این ویژگی ها هستند.^۴

- قوم را مجموعه ای از افراد گروه های پیوسته گویند که دارای روابط پیشینه پیوند خانوادگی و بر گرفته از یک تبار بر اثر گسترش یک یا چند خانواده پیوسته باشند، و این مجموعه دارای نژاد، زبان، فرهنگ، و منطقه زیست مشترک هستند.^۵

- گروهی با سنت فرهنگی مشترک و احساس هویتی که آن را به عنوان یک گروه فرعی از یک جامعه بزرگتر مشخص می کند. اعضای هر گروه قومی از لحاظ ویژگی های خاص فرهنگی از سایر اعضای جامعه خود متمایز هستند.^۶

- «قوم» گروهی از انسان هاست که اعضای آن دارای ویژگی های نیایی و اصل و نسبی یکسان یا مشترک هستند (اسمیت، ۱۹۸۶). هم چنین گروه های قومی اغلب دارای مشترکات فرهنگی، زبانی، رفتاری و مذهبی هستند که ممکن است به آبا و اجدادشان برگردد و یا بر اساس عوامل دیگری به وجود آمده باشد. بنابراین یک گروه قومی می تواند یک جامعه فرهنگی نیز باشد.^۷

- آنتونی اسمیت: «قوم عبارتست از یک جمعیت انسانی مشخص با یک افسانه اجداد مشترک، عناصر فرهنگی، پیوند با یک سرزمین تاریخی با وطن و میزانی از حس منافع و مسئولیت است.» که عناصر محوری هویت، اعتقاد، آگاهی و فرهنگ مشترک را دارا است.^۸

- بالمر: گروه قومی، جمعی است در درون جامعه بزرگتر که دارای تبار مشترک، خاطراتی از گذشته و عناصر نمادین فرهنگی است که بر اساس آن هویت گروه تعریف می شود. این عناصر نمادین از نظر بالمر خویشاوندی، مذهب، زبان، قلمرو مشترک، ملیت و ظاهر فیزیکی است. همچنین اعضای یک گروه قومی از تعلقشان به گروه آگاهی دارند.^۹

- الکساندر: قومیت را اینگونه تعریف می کند: «ویژگیهای اولیه واقعی یا تصویری که باعث پیوند یافتن گروهی از افراد به دلیل وجود نژاد، مذهب و ریشه ملی (National origin) مشترک، به اضافه زبان و یا خصوصیات فرهنگی مشترک دیگر می گردد که ناشی از سرزمین آبا اجدادی مشترک می باشد»^{۱۰}

- رودلواستونین: «یک گروه یا قوم مجموعه ای است که بر حسب معیارهای قومی به خود هویت داده و دیگران هم آن هویت را شناسایی کرده اند. این معیارهای قومی عبارتند از: عناصر مشترکی چون زبان، دین، تبار، ملیت، نژاد و یا ترکیبی از آنان»^{۱۱}